QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARLARI
(2026-yil 10-son)
FILOLOGIYA
PHILOLOGY
https://doi.org/10.70728/b.series.fil.v08.i10.037

GENERATIV SUN’IY INTELLEKT DISKURSIDA PROMPT VA FEEDBACK TERMINLARINING INGLIZCHA VA O‘ZBEKCHA TALQINLARI

Bahronova Maftuna Farhodovna
O‘zbekiston davlat jahon tillari universisteti o‘qituvchisi
0009-0009-1680-5827
bahronovamaftuna95.08@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada generativ sun’iy intellekt vositasida til o‘qitish diskursida qo‘llanadigan prompt va feedback terminlarining leksik-semantik hamda diskursiv xususiyatlari inglizcha tushunchalar va ularning taklif etilayotgan o‘zbekcha muqobillari asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi mazkur terminlarning texnologik va lingvodidaktik mazmunini ajratish, tarjimada yuzaga keladigan semantik torayishni tushuntirish va kontekstga mos termin tanlash mezonlarini ishlab chiqishdan iborat. Material sifatida terminologiya nazariyasiga oid ilmiy ishlar, generativ sun’iy intellektning til ta’limidagi imkoniyatlariga bag‘ishlangan tadqiqotlar hamda muallif tuzgan ikki tilli tahliliy misollar olinadi. Konseptual, komponent va pragmatik tahlil usullari qo‘llanadi. Prompt atamasini faqat savol, feedback atamasini esa faqat baho orqali ifodalash tegishli tushunchalarning muhim belgilarini yo‘qotishi ko‘rsatiladi. Prompt uchun adresat, vazifa, kontekst va javobga qo‘yilgan cheklovlar; feedback uchun baholash obyekti, mezon, izoh va keyingi harakat alohida tahlil o‘lchovlari sifatida taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: generativ sun’iy intellekt; lingvodidaktik terminologiya; prompt; feedback; semantik qamrov; diskursiv funksiya; terminologik muqobillik.

ENGLISH AND UZBEK INTERPRETATIONS OF PROMPT AND FEEDBACK IN GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE DISCOURSE

This article examines the lexical, semantic, and discursive properties of prompt and feedback in language education involving generative artificial intelligence. It compares English concepts with proposed Uzbek equivalents rather than claiming to describe an established bilingual terminology. The aim is to distinguish technological and pedagogical meanings, explain semantic reduction in translation, and develop criteria for context-sensitive term selection. The material comprises publications on terminology, research on generative artificial intelligence in language education, and illustrative bilingual examples constructed by the author. Conceptual, componential, and pragmatic analysis are employed. Rendering prompts exclusively as a question and feedback exclusively as a grade is shown to omit

relevant conceptual features. Addressee, task, context, and output constraints are proposed as dimensions for analysing prompts; object, criterion, explanation, and subsequent action are proposed for analysing feedback. The contribution is a model that relates semantic coverage to communicative function and intended readership when selecting equivalents. The proposed Uzbek forms are analytical recommendations requiring further validation, rather than standardised terms or evidence of observed frequency. The findings can inform bilingual glossary development, educational instructions, and academic editing.

Keywords: generative artificial intelligence; language education terminology; prompt; feedback; semantic coverage; discursive function; terminological equivalence.

АНГЛИЙСКАЯ И УЗБЕКСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИИ ТЕРМИНОВ PROMPT И FEEDBACK В ДИСКУРСЕ ГЕНЕРАТИВНОГО ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

В статье рассматриваются лексико-семантические и дискурсивные особенности терминов prompt и feedback в обучении языкам с использованием генеративного искусственного интеллекта. Английские понятия сопоставляются с предлагаемыми узбекскими эквивалентами. Цель исследования состоит в разграничении технологического и лингводидактического содержания терминов, объяснении семантического сужения при переводе и разработке критериев контекстуального выбора эквивалента. Материал включает исследования по терминологии, публикации о генеративном искусственном интеллекте в языковом образовании и составленные автором двуязычные аналитические примеры. Используются концептуальный, компонентный и прагматический анализ. Показано, что передача prompt исключительно как вопроса, а feedback исключительно как оценки не сохраняет существенные признаки соответствующих понятий. Для анализа prompt предлагаются параметры адресата, задачи, контекста и ограничений ответа; для feedback - объекта оценивания, критерия, пояснения и последующего действия. Научный вклад заключается в модели выбора эквивалентов на основе соотношения семантического охвата, коммуникативной функции и адресата текста. Узбекские варианты рассматриваются как авторские предложения, требующие проверки, а не как нормализованные единицы. Результаты могут применяться при составлении двуязычных глоссариев, учебных инструкций и редактировании научных текстов. Выводы ограничены качественным анализом; частотность терминов и эффективность обучения не измеряются.

Ключевые слова: генеративный искусственный интеллект; лингводидактическая терминология; prompt; feedback; семантический охват; дискурсивная функция; терминологическая эквивалентность.

Kirish. Generativ sun’iy intellektning til ta’limiga kirib kelishi texnologik tushunchalar bilan pedagogik tushunchalar tutashadigan kommunikativ muhitni yuzaga keltiradi. Ushbu muhitda bir xil termin dastur ishlashini tavsiflash, o‘quv topshirig‘ini belgilash yoki talaba faoliyatini izohlash uchun xizmat qilishi mumkin. Shuning uchun terminning ma’nosini uning

lug‘aviy shakli bilan cheklash yetarli emas. Kim so‘zlayotgani, birlik kimga yo‘naltirilgani va matnda qanday vazifa bajarayotgani ham tahlilga kiritilishi kerak.

Prompt va feedback mazkur muammoni o‘rganish uchun qulay birliklardir. Birinchisi modelga kiritiladigan matnning vazifasini belgilaydi; ikkinchisi bajarilgan ishga munosabat va uni takomillashtirish imkoniyatlarini ifodalaydi. Biroq lingvodidaktik vaziyatda prompt o‘quvchini fikrlashga undovchi ko‘rsatma ham bo‘lishi mumkin. Feedback esa o‘qituvchi, talaba yoki model tomonidan berilishi mumkin. Demak, terminlar orasidagi farqni faqat “kirish” va “chiqish” oppozitsiyasi orqali tushuntirish ayrim ta’limiy holatlarni qamramaydi.

Kohnke, Moorhouse va Zou ChatGPTning til o‘qitishdagi imkoniyatlari, cheklovlari hamda undan foydalanishga zarur raqamli kompetensiyalarni muhokama qilgan [3]. Caines va hammualliflar katta til modellarini ta’lim va baholashga qo‘llashda ko‘rsatmalarni puxta tuzish hamda olingan matnni qayta ishlash zaruratini qayd etadi [4]. Bu ishlar texnologiyaning o‘quv jarayonidagi vazifalarini yoritadi, lekin ulardan inglizcha terminning yagona o‘zbekcha muqobili avtomatik ravishda kelib chiqmaydi. UNESCO yo‘riqnomasi generativ sun’iy intellektni ta’limga tatbiq etishda inson manfaatlari va pedagogik moslikni markazga qo‘yadi [5]. Ushbu yondashuv termin tanlashga ham taalluqli: texnologik nom o‘quvchida vosita imkoniyatlari haqida ortiqcha tasavvur hosil qilmasligi kerak. Masalan, avtomatik yaratilgan izohni “ishonchli ekspert bahosi” sifatida nomlash manba bilan vakolat orasidagi farqni xiralashtiradi. Tilshunoslik tahlili aynan shu farqni matndagi birliklar orqali aniqlashtiradi.

Nazariy asos va adabiyotlar tahlili

Terminologiya muammosi tushuncha bilan uni ifodalovchi til birligining munosabatini o‘rganishni talab qiladi. Cabréning terminologiyaga bag‘ishlangan monografiyasi soha tushunchalari, maxsus kommunikatsiya va terminologik ishni birgalikda ko‘rib chiqish uchun nazariy tayanch bo‘la oladi [1]. Uning terminologiya nazariyalariga oid maqolasida umumiy va kommunikativ yondashuvlar atrofidagi bahslar tahlil qilinadi [2]. Ushbu tadqiqotlarda muhokama qilingan nazariy masalalar mazkur maqolada terminning nominativ hamda kommunikativ tomonlarini alohida belgilashga asos sifatida olinadi.

Bu maqolada leksik-semantik xususiyat termin ifodalaydigan tushunchaning chegarasi, tarkibiy belgisi va boshqa tushunchalar bilan munosabati sifatida tushuniladi. Diskursiv xususiyat esa terminning muayyan matnda bajaradigan vazifasi, kommunikantlar o‘rtasidagi aloqani tashkil etishi va vakolatni ifodalashiga tegishlidir. Masalan, feedbackni “fikr” deb tarjima qilish nominativ jihatdan munosabat bildirishni saqlashi mumkin. Biroq o‘quv matnida bu birlik mezon asosida tekshirishni anglatayotgan bo‘lsa, umumiy munosabat ma’nosi yetarli bo‘lmaydi.

Texnologik va pedagogik mazmun orasidagi farqni saqlash tahlilning asosiy shartidir. Modelga berilgan matn uning javobini yo‘naltiradi; talaba uchun tuzilgan topshiriq esa bilim yoki ko‘nikmani namoyon qilishga qaratiladi. Ular ba’zan bir xil shaklda yozilsa ham, adresat va maqsad bo‘yicha farqlanadi. Shuning uchun bir birlikning ikki sohada qo‘llanishi uning barcha kontekstlarda aynan bir tushunchani ifodalashini anglatmaydi.

Generativ sun’iy intellekt bo‘yicha manbalar atama tanlashda ehtiyotkor semantik chegaralash zarurligini ko‘rsatadi. Til ta’limiga oid sharhlar imkoniyat va cheklovlarni

birgalikda yoritadi [3; 4]. Ji va hammualliflarning tabiiy til generatsiyasidagi hallucination hodisasiga bag‘ishlangan sharhi ravon matn bilan mazmunning to‘g‘riligi o‘rtasidagi farqni muhokama qiladi [6]. Mazkur maqolada bundan “model yaratgan” degan manba belgisi “tasdiqlangan” degan sifat belgisiga teng emasligi haqidagi metodologik xulosa chiqariladi.

Tadqiqotning farqli jihati yangi texnologik imkoniyatni sinashdan ko‘ra, mavjud tushunchalarni ikki tilda izohlash muammosini markazga qo‘yishidir. Ilmiy hissa prompt va feedback uchun alohida semantik o‘lchovlar belgilash va muqobil tanlashni diskurs adresati bilan bog‘lashdan iborat. Bu hissa terminlarning tarixda ilk bor o‘rganilganini yoki taklif etilgan muqobillarning umumxalq me’yoriga aylanganini anglatmaydi. Uning qiymati tushunchalar o‘rtasidagi chalkashlikni tekshiriladigan tahlil mezonlariga aylantirishidadir.

Material va metodlar

Tadqiqot nazariy-qiyosiy sifat tahlili shaklida bajarildi. Material uch guruhdan tashkil topadi: terminologiya nazariyasiga oid ikki ish [1; 2]; til ta’limi va generativ sun’iy intellektga oid tadqiqot hamda yo‘riqnomalar [3–5]; yaratilgan matnning ishonchliligi masalasini yorituvchi sharh [6]. Ular maxsus terminning mazmuni, pedagogik vazifasi va natijaga munosabatini aniqlash uchun tanlandi. Bu tanlov tizimli adabiyotlar sharhi sifatida taqdim etilmaydi.

Bevosita tahlil birliklari prompt, pedagogical prompt, feedback, corrective feedback, formative feedback va AI-generated feedback birikmalaridir. Prompt va feedback asosiy birliklar; qolganlari ma’noni aniqlashtiruvchi kontekstual birikmalar sifatida olinadi. O‘zbekcha muqobillar maqola muallifi tomonidan taklif etilgan va autentik o‘zbekcha korpusdan olingan shakllar sifatida ko‘rsatilmaydi. Misol gaplar ham muallif tomonidan tahlil uchun tuzilgan. Shu sababli ularga manba matnidan olingan iqtibos maqomi berilmaydi.

Konseptual tahlilda har bir birlik qaysi obyekt yoki jarayonni nomlashi belgilandi. Komponent tahlilida esa tarjimada saqlanishi kerak bo‘lgan ma’no belgilari ajratildi. Prompt uchun adresat, bajariladigan vazifa, zarur kontekst va javob cheklovlari; feedback uchun ish obyekti, mezon, izoh hamda keyingi harakat tanlandi. Bu belgilar barcha real qo‘llanishlarda to‘liq qatnashishi shart bo‘lgan ta’rif emas. Ular to‘liqroq o‘quv yo‘riqnomasi va rivojlantiruvchi izohni baholash uchun taklif etilgan tahlil parametrlaridir.

Pragmatik tahlilda bir xil terminning ilmiy maqola, o‘qituvchi yo‘riqnomasi va talaba topshirig‘idagi vazifasi solishtirildi. Inglizcha birlik va taklif etilgan o‘zbekcha muqobil avval tushuncha darajasida, keyin gapdagi harakat vazifasi darajasida qiyoslandi. Semantik yo‘qotish muqobil ifodalamagan belgi orqali aniqlandi. Masalan, “baho” natijani qayd etsa-yu, keyingi tahrir yo‘lini ifodalamasa, rivojlantiruvchi feedbackni to‘liq qamramasligi qayd etildi.

Muqobil tanlash uchun uch mezon belgilandi: semantik qamrov, diskursiv moslik va adresat uchun tushunarlilik. Birinchi mezon tushunchaning zarur belgilarini saqlashni; ikkinchisi gapdagi harakat va munosabatni to‘g‘ri ifodalashni; uchinchisi esa terminning izohsiz yoki qisqa izoh bilan anglashilishini nazarda tutadi. Mezonlar raqamli ballga aylantirilmadi: ekspert sinovi o‘tkazilmagan sharoitda sonli reyting ilmiy aniqlik taassurotini asossiz kuchaytirgan bo‘lardi.

Natijalar

Prompt terminining semantik chegarasi

Generativ sun’iy intellekt kontekstida promptni modelga vazifa yoki yo‘nalish beruvchi kirish matni sifatida izohlash mumkin. Bunday matn savol, buyruq, namuna, rol ta’rifi yoki bir nechta ko‘rsatmaning birikmasidan iborat bo‘lishi mumkin. “Savol” muqobili so‘roq shaklidagi holatni qamraydi, ammo boshqa shakllarni oldindan cheklaydi. “Buyruq” esa harakat talabini anglatadi, lekin kontekst va namuna berish imkoniyatini yetarli ifodalamaydi. Demak, grammatik shaklning nomi butun texnologik tushuncha nomiga tenglashtirilmasligi kerak.

Lingvodidaktik kontekstda promptning mazmuni adresatga ko‘ra ajraladi. Modelga yo‘naltirilgan ko‘rsatma mashq yaratish yoki javobni tekshirish uchun berilishi mumkin. Talabaga yo‘naltirilgan ko‘rsatma esa uning mustaqil fikri, nutqi yoki yozma ishini yuzaga chiqarishga xizmat qiladi. “Pedagogik ko‘rsatma” shakli ikkinchi holatni tushuntirishga qulay; birinchi holatda “modelga beriladigan ko‘rsatma” adresatni aniq saqlaydi. Ikkalasini faqat “topshiriq” bilan ifodalash o‘quvchi bilan modelning vazifalarini aralashtirishi mumkin.

Tahlil uchun tuzilgan inglizcha misol: “Generate three B2 discussion questions and avoid specialist vocabulary.” O‘zbekcha muqobil: “B2 darajadagi uchta muhokama savolini tuzing va maxsus soha lug‘atini ishlatmang.” Bu matnning o‘zi savol emas; savol yaratishga ko‘rsatmadir. Unda vazifa, miqdor, til darajasi va leksik cheklov mavjud. Shu sababli uning janrini “savol” deb atash kiritilgan matn bilan undan kutilayotgan mahsulot o‘rtasidagi farqni yo‘qotadi.

Boshqa misol: “Write about a difficult decision and explain what changed your opinion.” O‘zbekcha talqin: “Murakkab qaror haqida yozing va fikringiz o‘zgarishiga nima sabab bo‘lganini izohlang.” Agar matn talabaga qaratilgan bo‘lsa, “yozishga undovchi topshiriq” deyish mumkin. Agar xuddi shu matn modelga berilsa, u javob yaratish ko‘rsatmasiga aylanadi. Matnning tashqi shakli o‘zgarmagan holda diskursiv maqom adresat tufayli o‘zgaradi.

Shu asosda ilmiy matnda birinchi qo‘llanishda “prompt — modelga beriladigan kirish ko‘rsatmasi” shakli taklif etiladi. Keyingi qo‘llanishlarda “prompt”ning o‘zi saqlanishi mumkin. Talabalar uchun yozilgan yo‘riqnomada esa vazifaga mos “ko‘rsatma”, “yozma topshiriq” yoki “muhokama savoli” tanlanadi. Bu variantlar bir-birini barcha vaziyatlarda almashtiradigan sinonimlar emas; har biri muayyan kommunikativ vazifani aniqroq ifodalaydi.

Feedback terminining semantik tarkibi

Feedbackni o‘quvchi bajargan ishga munosabat bildiruvchi axborot sifatida izohlash uning umumiy chegarasini beradi. Lingvodidaktik vaziyatda ushbu axborot xatoni ko‘rsatishi, qarorning sababini tushuntirishi yoki keyingi harakatga yo‘l ochishi mumkin. “Baho” esa ko‘pincha ishning sifatini raqam yoki qisqa hukm bilan qayd etadi. Shu bois baho feedback tarkibida qatnashishi mumkin, ammo izohli va rivojlantiruvchi feedback tushunchasini to‘liq almashtirmaydi.

Muallif tuzgan “Your argument is clear, but support the second claim with an example” gapi bajarilgan ishga ikki munosabatni birlashtiradi. “Dalilingiz aniq, biroq ikkinchi fikrni

misol bilan asoslang” shaklida sifat haqidagi hukm ham, keyingi tahrir vazifasi ham saqlanadi. “Yaxshi baho berildi” shakli esa na baholash obyektini, na keyingi harakatni ifodalaydi. Ma’no yo‘qotilishi terminning uzun-qisqaligidan emas, uning mazmuniy qamrovidan kelib chiqadi.

“Corrective feedback” uchun “xatoni tuzatishga qaratilgan izoh”, “formative feedback” uchun “o‘rganishni rivojlantiruvchi izoh” shakllari taklif qilinadi. Birinchisida xato yoki nomuvofiqlikni bartaraf etish markazga chiqadi. Ikkinchisida o‘quvchi keyingi ishini qanday yaxshilashi mumkinligi muhimdir. Ularning vazifalari kesishishi mumkin: bitta izoh ham tuzatishga, ham rivojlanishga xizmat qiladi. Shunga qaramay, terminlarni to‘liq sinonimlashtirish birikmadagi aniqlovchi komponentni mazmunsiz qilib qo‘yadi.

“AI-generated feedback” birikmasi izohning sifatini emas, uning yaratilish manbasini bildiradi. Shuning uchun “sun’iy intellekt yaratgan izoh” shakli “avtomatik ekspert xulosasi”dan aniqroq. Ikkinchi variant modelga ekspert vakolatini yuklaydi va tekshiruvdan o‘tganlik ma’nosini paydo qilishi mumkin. Generatsiyadagi ishonchlilik muammolari haqidagi tadqiqot [6] bunday vakolat yuklashni alohida nazorat qilish zarurligiga nazariy asos beradi.

“Qayta aloqa” umumiy jarayon nomi sifatida saqlanishi mumkin, lekin konkret o‘quv izohida qo‘shimcha aniqlashtirishga ehtiyoj tug‘iladi. “Mezon asosidagi qayta aloqa” va “tahrirga yo‘naltiruvchi izoh” turli diqqat markazlarini ifodalaydi. Birinchi shakl baholashning tayanchini, ikkinchisi o‘quvchining keyingi harakatini ajratadi. Tanlov matn vazifasiga bog‘lanadi; yagona shaklni barcha kontekstga majburan tatbiq etish tavsiya etilmaydi.

Termin muqobillarini qiyoslash

Quyidagi jadvalda inglizcha birliklar va muallif taklif etayotgan o‘zbekcha ifodalar semantik chegarasi bo‘yicha qiyoslangan. Jadval real qo‘llanish chastotasini yoki rasmiy terminologik maqomni ko‘rsatmaydi.

1-jadval Inglizcha birliklar va taklif etilgan o‘zbekcha muqobillar

Inglizcha birlik	O‘zbekcha muqobil	Semantik va diskursiv chegara
prompt	Modelga beriladigan kirish ko‘rsatmasi	Texnologik matnda adresatni saqlaydi; savol bilan cheklanmaydi
pedagogical prompt	O‘quv faoliyatiga yo‘naltiruvchi ko‘rsatma	Talabaga qaratilgan vazifani ajratadi
feedback	Qayta aloqa yoki ish yuzasidan izoh	Jarayon yoki konkret matn nomi kontekstga ko‘ra tanlanadi
corrective feedback	Xatoni tuzatishga qaratilgan izoh	Tuzatish vazifasi markazda turadi
formative feedback	O‘rganishni rivojlantiruvchi izoh	Keyingi harakatni yaxshilashga yo‘naltiriladi
AI-generated feedback	Sun’iy intellekt yuaratgan izoh	Manbani bildiradi; sifatni kafolatlamaydi

Diskursiv vazifa va vakolatning ifodalanishi

Prompt diskursda faoliyatni boshlash, chegaralash va yo‘naltirish vazifalarini bajaradi. Feedback esa bajarilgan ishni talqin qilish va keyingi harakatni belgilashga xizmat qiladi. Ushbu funksiyalar bir muloqot ichida almashinishi mumkin. Masalan, “Ikkinchi dalilni aniqroq yozing” iborasi avvalgi yozma ishga nisbatan izoh, keyingi tahrirga nisbatan esa

ko‘rsatmadir. Shunday ekan, birlikning funksiyasini aniqlash uchun oldingi va keyingi nutqiy harakatni ham hisobga olish zarur.

Diskursiv tahlilda vakolat ko‘rsatkichi alohida ahamiyatga ega. “Model taklif qildi”, “o‘qituvchi tekshirdi” va “mezon asosida tasdiqlandi” ifodalari turli maqomlarni bildiradi. Ularning birini boshqasi bilan almashtirish axborot manbasini o‘zgartiradi. Model izohini o‘qituvchining yakuniy bahosi sifatida ko‘rsatish matndagi subyektni ham, javobgarlikni ham noto‘g‘ri ifodalaydi. Termin tanlashda manba belgisi saqlanishi shu sababli zarur.

Talaba uchun yozilgan “Review the feedback and revise your paragraph” ko‘rsatmasining mualliflik tarjimasi “Izohlarni ko‘rib chiqing va abzasni qayta tahrirlang” shaklida berilishi mumkin. Bu yerda feedbackni aynan “izohlar” orqali berish amaliy harakatni ochadi. Ilmiy maqolada esa shu birlik “qayta aloqa” sifatida jarayon nomini bildirishi mumkin. Ushbu farq tarjima nomuvofiqligi emas; terminning abstrakt jarayon va konkret matn mahsuloti sifatidagi ikki vazifasiga moslashishdir.

O‘zbekcha ifodalarda tushunchani izohli birikma bilan ochish ko‘pincha qisqa o‘zlashma nomga nisbatan ko‘proq so‘z talab qiladi. Biroq bu kuzatuvni o‘zbek tilining umumiy xususiyati sifatida taqdim etish mumkin emas: ushbu tadqiqot bunday umumlashtirish uchun korpus bermaydi. Mazkur material doirasida izohli shakl adresat, harakat va cheklovni ko‘rsatish uchun tanlangan. Uning afzalligi tilning mohiyatida emas, mazkur matndagi aniqlashtiruvchi vazifasidadir.

Muhokama. Olingan tahliliy natijalar termin muqobilligi ikki bosqichda tekshirilishi kerakligini ko‘rsatadi. Avval muqobil tushunchaning asosiy belgilarini saqlaydimi, degan savol qo‘yiladi. Keyin shu muqobil konkret gapdagi harakat, adresat va vakolatni to‘g‘ri ifodalayaptimi, degan savol tekshiriladi. Lug‘aviy jihatdan yaqin variant ikkinchi bosqichda mos kelmasligi mumkin. “Topshiriq” promptning ayrim pedagogik holatlariga mos tushadi, ammo modelga kiritiladigan namuna va cheklovlar majmuasini har doim ochib bermaydi.

Taklif etilayotgan model uch tarkibning o‘zaro mosligiga tayanadi: semantik qamrov, diskursiv vazifa va adresat. Semantik qamrov qaysi tushuncha nomlanayotganini belgilaydi. Diskursiv vazifa birlikning ko‘rsatma, tavsif, baholash yoki tahrirga undash sifatida ishlashini aniqlaydi. Adresat esa texnik terminni saqlash yoxud izohli muqobilni tanlashga ta’sir qiladi. Model yangi termin yasashni majburiy shart qilib qo‘ymaydi; mavjud ifodaning ayni vaziyatga mosligini tekshirishga xizmat qiladi. Masalan, ilmiy matnda “prompt”ni saqlash xalqaro adabiyot bilan tushunchaviy bog‘lanishni osonlashtiradi. Buning uchun birinchi qo‘llanishda o‘zbekcha ta’rif beriladi. O‘qituvchi uchun metodik yo‘riqnomada “modelga beriladigan ko‘rsatma” shakli vazifani aniqroq ochishi mumkin. Talabaga yo‘naltirilgan topshiriqda esa “promptni bajaring” kabi umumiy ko‘rsatma o‘rniga yozish, solishtirish yoki izohlash harakatini bevosita nomlash maqsadga muvofiq. Tanlov terminni o‘chirishga emas, kommunikativ vazifasini ochishga qaratiladi.

Feedback holatida ikki xil aniqlashtirish foydali: manbani va mazmuniy vazifani ko‘rsatish. “Model yaratgan tuzatuvchi izoh” manba hamda maqsadni birlashtiradi. “O‘qituvchining mezon asosidagi izohi” esa inson tomonidan tekshirish munosabatini

ko‘rsatadi. Bunday nomlash UNESCOning inson markazidagi yondashuvi [5] bilan muvofiq talqin qilinishi mumkin. Bu muvofiqlik maqola muallifining nazariy xulosasi bo‘lib, yo‘riqnomada aynan shu o‘zbekcha terminlar tavsiya qilinganini bildirmaydi. Natijalar terminologiya bo‘yicha nazariy munozaralar [1; 2] bilan maxsus kommunikatsiyani hisobga olish nuqtasida tutashadi. Til ta’limiga oid ishlar [3; 4] bilan esa texnologik ko‘rsatma hamda o‘quv vazifasining farqini aniqlashtirish orqali bog‘lanadi. Mazkur maqola ularning pedagogik samaradorlik haqidagi da’volarini qayta sinamaydi. Uning natijasi tilshunoslikka oid: birliklar mazmunini chegaralash va tarjimada yo‘qolishi mumkin bo‘lgan komponentlarni ko‘rsatish.

Amaliy qo‘llanish va tadqiqot chegaralari

Ikki tilli terminologik lug‘atda har bir birlik uchun inglizcha nom, o‘zbekcha tavsiya etilgan shakl, ta’rif, soha belgisi, adresat va namuna kontekstni berish taklif etiladi. Prompt maqolasida modelga qaratilgan va talabaga qaratilgan holatlar alohida izohlanishi kerak. Feedback maqolasida umumiy qayta aloqa, xatoga qaratilgan izoh va keyingi ishni rivojlantirishga qaratilgan izoh o‘rtasidagi munosabat ochiladi. Variantlarning mavjudligi ularni izohsiz tenglashtirish uchun asos bo‘lmaydi.

O‘quv materialini tahrirlashda uchta savol yetakchi bo‘lishi mumkin: ko‘rsatma kimga berilgan; qanday mahsulot yoki harakat kutilmoqda; izohning manbasi va tekshirilganlik maqomi qanday? Ushbu savollar terminning mazmunini pedagogik vazifa bilan bog‘laydi. Masalan, “AI feedback asosida baholang” ko‘rsatmasi model izohining yakuniy baholashdagi rolini ochmaydi. “Model yaratgan izohni mezonlar bilan solishtiring va o‘qituvchi tekshirganidan so‘ng xulosa chiqaring” shakli jarayon ishtirokchilarini aniqroq ifodalaydi. Tadqiqotning asosiy cheklovi autentik ikki tilli korpusning tahlil qilinmaganligidir. Shu sababli prompt uchun qaysi o‘zbekcha variant ko‘proq ishlatilishi, feedbackning tarjimalari qaysi janrda ustunligi yoki variantlarning vaqt bo‘yicha o‘zgarishi haqida xulosa chiqarilmaydi. Taklif etilgan shakllar til foydalanuvchilari tomonidan tushunilishi ham alohida tajribada o‘lchanmagan. Ularning mosligi mazkur maqolada konseptual va pragmatik tahlil orqali asoslanadi.

Xulosa. Prompt va feedback terminlarining lingvodidaktik mazmuni texnologik jarayon bilan pedagogik vazifa tutashgan nuqtada aniqlashtiriladi. Promptni faqat “savol”, feedbackni faqat “baho” orqali ifodalash ayrim kontekstlarda semantik torayishga olib keladi. Prompt uchun adresat, vazifa, kontekst va javob cheklovlarini; feedback uchun ish obyekti, mezon, izoh va keyingi harakatni tekshirish termin muqobilini asosli tanlashga yordam beradi. Ilmiy matnda xalqaro birlikni ta’rif bilan saqlash, o‘quv yo‘riqnomasida esa harakatni aniq ifodalovchi shaklni qo‘llash mumkin. Model yaratgan izohning manbasi uning ishonchliligi yoki ekspert vakolati bilan tenglashtirilmasligi kerak. Taklif etilgan muqobillar me’yorlashgan terminlar ro‘yxati emas, ikki tilli terminologik ish uchun asosdir. Ularni autentik matnlar va mutaxassislar bahosi orqali tekshirish kelgusidagi tadqiqot yo‘nalishini tashkil etadi. Shu chegarada maqola generativ sun’iy intellekt diskursidagi terminlarni aniq nomlash, tarjimada ma’no yo‘qotishini ko‘rsatish va o‘quv matnlarida kommunikativ vazifani saqlashga hissa qo‘shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. - Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 1999. - DOI: 10.1075/tlrp.1.

2. Cabré Castellví M. T. Theories of terminology: Their description, prescription and explanation // Terminology. - 2003. - Vol. 9, No. 2. - P. 163–199. - DOI: 10.1075/term.9.2.03cab.

3. Kohnke L., Moorhouse B. L., Zou D. ChatGPT for Language Teaching and Learning // RELC Journal. - 2023. - Vol. 54, No. 2. -P. 537–550.

4. Caines A., Benedetto L., Taslimipoor S., Davis C., Gao Y., Andersen O., Yuan Z., Elliott M., Moore R., Bryant C., Rei M., Yannakoudakis H., Mullooly A., Nicholls D., Buttery P. On the application of Large Language Models for language teaching and assessment technology. - 2023. -arXiv preprint: 2307.08393.

5. Miao F., Holmes W. Guidance for Generative AI in Education and Research. - Paris: UNESCO, 2023. (murojaat sanasi: 05.10.2026).

6. Ji Z., Lee N., Frieske R., Yu T., Su D., Xu Y., Ishii E., Bang Y. J., Madotto A., Fung P. Survey of Hallucination in Natural Language Generation // ACM Computing Surveys. - 2023. - Vol. 55, No. 12. -Article 3571730.